

The Flinders Street Latvians

Flinderiešu māju stāsti

1952 – 2012

Compiled & Written by Marija Perejma

Sterling Star
Melbourne

2014

First published in 2014 by Sterling Star Pty Ltd

Sterling Star
PO Box 6219
South Yarra, VIC 3141
Australia

editor@latviannewspaper.com
www.latviannewspaper.com

Copyright © 2014 Marija Perejma

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced by any process without written permission. Inquiries should be made to the publisher.

National Library of Australia Cataloguing-in-Publication entry

Author: Perejma, Marija, author, compiler.

Title: The Flinders Street Latvians / compiled and written by Marija Perejma.

ISBN: 9780992452612 (paperback)

Subjects: Latvian Australians--South Australia--Edwardstown--Biography.

Latvian Australians--South Australia--Edwardstown--Cultural assimilation.

Immigrants--South Australia--Edwardstown--Biography.

Flinders Street (Edwardstown, S. Aust.)--Social life and customs.

Latvia--History--20th century.

Dewey Number: 305.9069140994231

Printed and bound by *Digital Print Australia*

Cover design: Elina Poikāne

Table of Contents

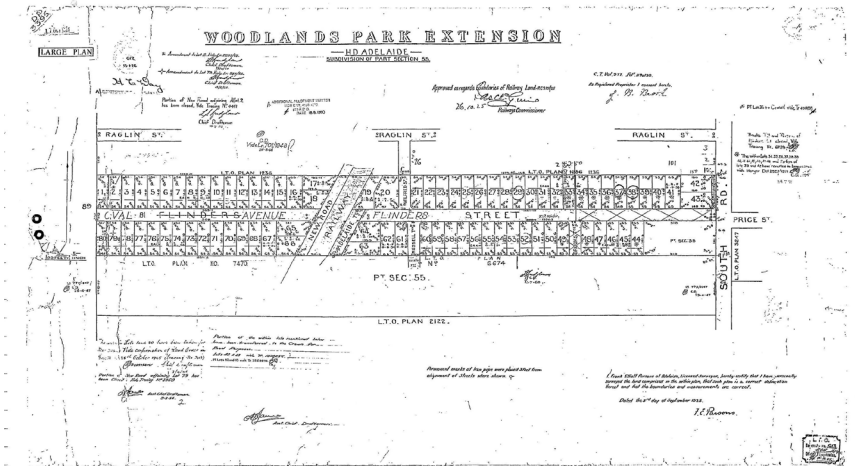
Satura rādītājs

1. 60th Anniversary – A Unique Street with Unique Stories	5
60 gadu atcere – Unikāla iela – unikāli stāsti	5
2. Australia and Latvia Before and After WWII – A Short History	15
Austrālija un Latvija pirms un pēc 2. Pasaules kara – vēsturisks apskats	15
3. The First House – Edgars and Zigrīda Švinka, Emīlija Grislīte	35
Pirmās mājas stāsts – Edgars un Zigrīda Švinkas, Emīlija Grislīte	35
4. The Second House – Žanis and Elza Ozoliņš	51
Otrās mājas stāsts – Žanis un Elza Ozoliņi	51
5. The Third House	
(1) Olģerts and Gerda Dreimanis, Herberts and Lilija Pauliņš	63
(2) Pēteris and Helēne Grīnmanis – the second owners of the house	79
(3) Viesturs and Ilze Rozentāls – temporary guests	89
Trešās mājas stāsts	
(1) Olģerts un Gerda Dreimaņi, Herberts un Lilija Pauliņi	63
(2) Pēteris un Helēne Grīnmaņi – otrie mājas īpašnieki	80
(3) Viesturs un Ilze Rozentāli – pagaidu viesi	86
6. The Fourth House	
(1) Artūrs and Otilija Skrastiņš	97
(2) The Kronītis family – tenants	117
(3) Osvalds Krūmiņš – tenant	129
Ceturtais mājas stāsts	
(1) Artūrs un Otilija Skrastiņi	97
(2) Kronišu ģimene – mājas īrnieki	118
(3) Osvalds Krūmiņš – mājas īrnieks	128

7. The Fifth House	
(1) Osvalds and Leontīne Rudaks.....	133
(2) Kārlis and Maiga Začests.....	163
(3) Antons and Velta Puksts.....	191
(4) Alise Stelbergs.....	197
(5) Jānis Dainis.....	197
(6) Pēteris Jaudzems.....	199
(7) Arvīds and Vilma Lauriņš.....	199
Piektās mājas stāsts	
(1) Osvalds un Leontīne Rudaki.....	133
(2) Kārlis un Maiga Začesti.....	162
(3) Antons un Velta Puksts.....	190
(4) Alise Stelberga.....	196
(5) Jānis Dainis.....	198
(6) Pēteris Jaudzems.....	198
(7) Arvīds un Vilma Lauriņš.....	200
8. The Sixth House – Jānis and Velta Tumuls.....	203
Sestās mājas stāsts – Jānis un Velta Tumuls.....	203
9. The Seventh House	
(1) Aleksandrs and Anna Brigmanis.....	245
(2) Arvīds Lūks – tenant.....	263
Septītās mājas stāsts	
(1) Aleksandrs un Anna Brigmanis.....	245
(2) Arvīds Lūks – īrnieks.....	264
10. The Eighth House – Erna Tomanis.....	273
Astotās mājas stāsts – Erna Tomane.....	273
11. Communal Life in the Street 1952-2012.....	289
lelas kopīgā dzīve 1952-2012.....	289

60th Anniversary

60 gadu atcere

Unikāla iela – unikāli stāsti

Stāsts sākās pirms 60 gadiem, kad Flindersa ielas (Flinders Street) pašbūvētās mājās, kuras stalti slējās starp apkārtnes lielajiem mandeļu dārziem, skanēja 33 latviešu balsis. Tas bija latviešu ciems, par ko jau pirms piecdesmit gadiem aprakstīja avīze *Austrālijas Latvietis*.

1950. gadu sākumā 400 metru garā Flindersa iela atradās Vudlandsparkā (Woodlands Park), neapdzīvotā vietnā Edvardstauna (Edwardstown) apgabalā, Mariona (Marion) apriņķī.

1952. gada pavasarī **Švinku** ģimene bija pirmie, kas atrada šai mandeļu paradīzē vietniņu, uzceļot pašu pirmo māju. Ielas dibinātājiem sekoja **Ozoliņu, Dreimaņu, Skrastīņu, Rudaku, Tumuļu, Kronīšu, Začestu, Rozentālu** ģimenes, **Brigmaņu, Pauliņu, Pukstu, Grīnmaņu** pāri, **Osis Krūmiņš, Arvids Lūks, Alise Stelberga, Pēteris Jaudzems un Erna Tomane**.

Pēc Otrā pasaules kara un vairākus gadus jau pavadījuši Vācijas DP nomētnēs, šie tautieši atbrauca uz Austrāliju, lai iesāktu pagaidu dzīvi, uzskatot to par savu mītnes vietu. Bieži viņi tika izsūtīti tālākos iekšzemes rajonos, kur Austrālijas valdībai trūka darba roku, bet pēc obligātā parāda *nomaksas*, nokalpojot 2 gadus visādos darbos un atstrādādami *brīvo* kuģa ceļu no Eiropas, viņiem bija laiks skatīties uz nākotni un *iegruntēties* savā izmeklētajā stūrītī.

Bēču Arveds ar Ilgu un Strautu Olģerts ar Hertu kopā ar Nikolāju Sūnu un Ādolfu Bēdeli savus iepirktos Flindersa ielas zemes gabalus vēlāk pārdeva.

Vudlandsparka sākums veidojās pēc tam, kad mērnieks un pulkvedis Viljams Laits (William Light) bija izplānojis Dienvidaustrālijas galvaspilsētu Adelaidi un nodomājis, ka strādājošai klasei arī derētu sava vietniņa, bet tālāk no pilsētas robežām. 1838. gadā viņš izplānoja Edvardstauna miestniņu, kristītu pēc valdības tiesu ierēdņa Viljama Edvardsa (William Edwards) vārda, kurš zemes pirkšanai ievada visu grāmatvedību. Šī bija pirmā zeme, ko atdeva izlozes veidā.

Tā oriģināli piederēja *Kaurnas* aborigēnu tautai, *Variparinga* (*Warriparinga*) ciltij. Tur bija *stringībarka eikaliptu* (*Stringybark*) meži, lai netrūktu koku māju būvei, dzeramais ūdens, kas plūda netālu no zemes virskārtas, un bija galvenais ceļš uz pilsētu.

Kad zemi piedāvāja privātai iegādei, tad 1839. gadā pats pirmais pircējs bija Alfrēds Vīvers (Alfred Weaver), nokrustot savu vietu *Vudlandsu*

A Unique Street with Unique Stories

The story began 60 years ago, when 33 Latvian voices could be heard in the modest but stately houses standing in the large almond orchards surrounding Flinders Street. It was a Latvian village, built by the Latvians themselves, and which was already the subject of an article in the Australian Latvian newspaper *Australijas Latvietis*.

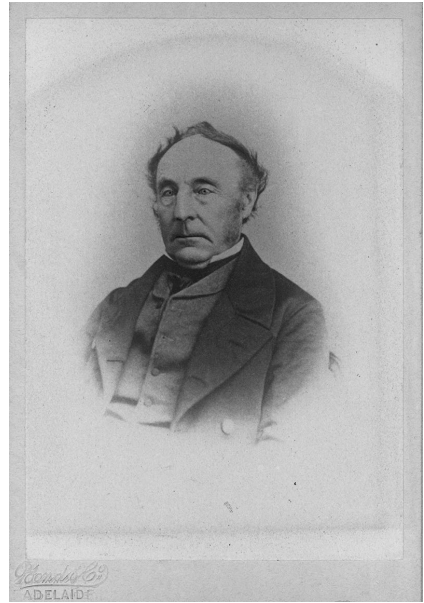
In the early 1950s, the 400 metre long Flinders Street was located in an uninhabited part of Woodlands Park, in Edwardstown, a part of Marion Council.

The **Švinka** family was the very first to build a house in this almond paradise in the spring of 1952. These *Founding Fathers* were followed by the **Ozoliņš, Dreimanis, Skrastiņš, Rudaks, Tumuls, Kronītis, Začests, Rozentāls** families, by the **Brigmanis, Pauliņš, Puksts, Grīnmanis** couples and by **Osis Krūmiņš, Arvīds Lūks, Alise Stelbergs, Pēteris Jaudzems** and **Erna Tomanis**.

In the wake of World War II, after spending several years in Displaced Persons (DP) camps in Germany, these Latvians had come to Australia to commence a temporary life, seeing it as only a transient place of residence. They were often sent to remote inland areas which lacked a sufficient labour force, but after repaying their free passage from Europe through the mandatory two years spent working wherever the government sent them, they started looking to the future by settling down in a place of their own choice.

Arveds and Ilga Bečs, Olģerts and Herta Strauts together with Nikolājs Sūna and Ādolfs Bēdelis later sold the Flinders Street allotments that they had purchased.

Woodlands Park was formed after the surveyor Colonel William Light had planned Adelaide as the capital of South Australia, and decided that the

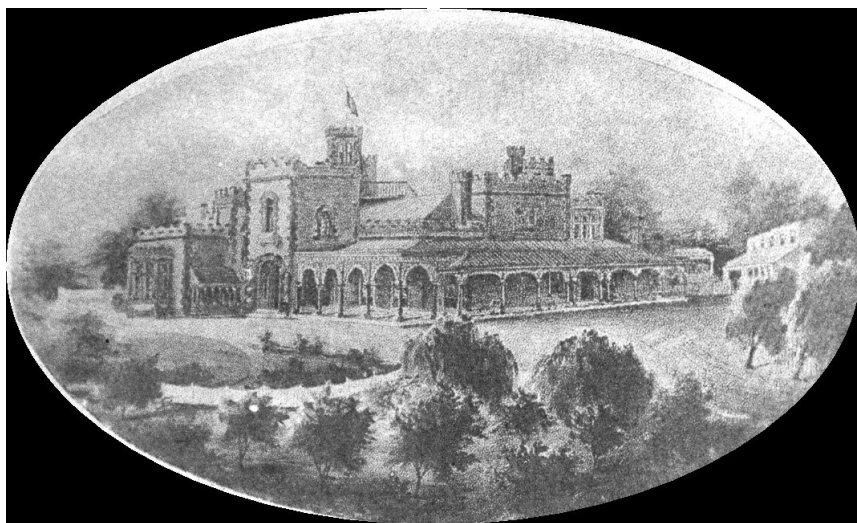

Alfred Weaver / Alfrēds Vīvers.

(*Woodlands*) pēc ģimenes īpašuma Anglijā. *Vudlandsa* apkārtnē atspoguļoja savu vārdu, jo te bija mežiem bagātas ainavas. Tās bieži, kad vajadzēja ātri atrast vietu, kur slēpties no policistiem, bija izdevīgas vietējiem laupītājiem (*bushranger*).

Alfrēds izveidoja saimniecības gaisotni, sastādot 16 hektārus ar visādiem stādiem un augiem – īpaši vīnogām, darinot pats savu vīnu, kā arī olīvu kokiem. Te arī šodien ir atrodamī pavalsts vecākie olīvu koki.

1869. gadā Alfrēds uzbūvēja divstāvu māju ar vīna pagrabu, sastādīja mandeļu un olīvu laukus un mājai piebūvēja skaistu torni. Alfrēds nomira 1891. gadā, 90 gadu vecumā, un īpašumu nopirka pazīstamais skotu tēlnieks Viljams Džeims Maksvels (*William James Maxwell*). Viņš māju izveidoja kā pili, piebūvējot vēl vienu torni, bet šoreiz ar gargoīļu notekcaurulēm (*gargoyles*), kas viņam sniedza atmiņas ar romantisku pieskaņu no mīļās bērnības Skotijā. Tēlnieka Maksvela darbi ir uz mūžu novietoti un atrodami Sidnejas *Svētās Marijas (St. Mary's) katedrālē*, Adelaides Karī (*Currie*) ielas pavalsts bankā, Adelaides Universitātes ieejas telpā, Ziemeļu terases (*North Terrace*) dzejnieka Roberta Bērnasa (*Robert Burns*) un Viktorijas laukumā ekspedīciju pioniera un vadītāja Stjuarta (*Stuart*) pieminekļos.

Maxwell Family Archives

Woodlands Castle / Vudlandsa pils.

working class also needed its own locality, further from the city boundaries. He planned the village of Edwardstown in 1838, naming it after the government judicial officer William Edwards, who systemised the purchase of land. This was the first land distributed by drawing lots.

The land originally belonged to the *Warriparinga* tribe of the *Kaurna* Aboriginal people. The stringy bark eucalyptus forests provided enough wood for the construction of houses, drinking water flowed near the surface and it was on the main route to the city.

When the land was made available for private purchase, the very first buyer in 1839 was Alfred Weaver, who named his plot *Woodlands*, after his family estate in England. The *Woodlands* area was true to its name, with many forested landscapes. It was often also a good place for bushrangers to make a quick getaway from the police.

Alfred established a farm atmosphere, planting around 16 hectares with all sorts of groves, especially olives and grapes, from which he made his own wine. The oldest olive trees in South Australia are to be found here today.

Alfred built a two-story house with a wine cellar in 1869, planted almond and olive fields and extended the house with a beautiful tower. Alfred died at the age of 90 in 1891, and the property was purchased by the well-known Scottish sculptor William James Maxwell. He transformed the house into a castle, adding a second tower, but this time with gargoyle spouts, to give him memories with a romantic touch of his childhood in Scotland. Maxwell's sculptures are to be found in Sydney's St. Mary's Cathedral, the State Bank in Currie Street, Adelaide, in the entrance hall of the University of Adelaide, the poet Robert Burns' statue in North Terrace and the explorer's Stuart statue in Victoria Square.

When the Latvian families arrived in Flinders Street, the *Woodlands* property was owned by the Crawford family, which had turned it into a hotel after 1947, and had subdivided the almond orchards into residential plots.

The beautiful castle as well as a bus stop on the main road into the city were just around the corner from the eastern end of Flinders Street. If you looked up, you saw the beautiful hills, including the highest one – Mt. Lofty. The western end of the street led to the railway and the Woodlands Park station, leading either to the city or the seaside. All around were broad almond orchards.

In the 1950s and 1960s the unpaved street echoed with the sounds of

Kad latviešu ģimenes ieradās Flindersa ielā, *Vudlandsa* īpašums piederēja Kroforda (Crawford) ģimenei, kas to pēc 1947. gada bija pārvērtuši par hoteli un mandeļu dārzus sadalījuši dzīvojamās zemes gabalos.

Flindersa ielas austrumu galā ap stūri atradās skaistās pils ēkas, kā arī galvenā iela uz pilsētu ar autobusa pietātni. Ja pacēla acis, tad pretim redzēja skaistos kalnus un pašu augstāko – Mauntloftiju (Mt. Lofty). Ielas rietumu galā bija dzelzceļš un Vudlandsparka stacija, kas veda vai nu uz pilsētu, vai jūrmalu. Visapkārt bija plašie mandeļu dārzī.

1950. un 1960. gados nebruģētajā ielā skanēja daudzu bērnu balsis. Te bija *apvienotās nācijas* – vācu, čehu, poļu, baltkrievu un latviešu ģimenes. Pa vidu kādā retā mājā skanēja angļu valoda. Ielas vidū lielajos aplokos ganījās rikšotāju zirgi, kurus bieži redzēja rīta vai vakara treniņu izjādēs. Pastnieks uzsvilpoja, kad ar divriteni pieveda pastu, maizītes klaiņus piegādāja Klaidsideila (Clydesdale) miermīlīgais zirgs ar darbinieku piekabē, un dārziem nekad netrūka mēslojuma. Vienreiz nedēļā pieveda ledus kluci, lai uzturēt pārtiku svaigu. Iela nebija ļoti līdzena, un tās vidū bija liels dobums, kur īpaši ziemas laikā patika brīst pa peļķēm.

Ielas dzīvē bija sava struktūra un kārtība. Artūru Skrastiņu ievēlēja par ielas vecāko, jo viņam bija vislabākā angļu valoda. Viņu mājās noturēja visas ielas sanāksmes. Mērķis bija – visiem nodot pēdējās valdības/apriņķa ziņas un sniegt palīdzību, izpildot/tulkot visus oficiālos dokumentus. Artūra sieva Otilija bija *šiverīga* un izdarīga, mudinot un izlīdzinot sievu domstarpības ar aktrises humoru. Viņu mājā vienmēr apgrozījās daudz tautiešu. Osvalds Rudaks bija ievēlēts kā sabiedrības direktors, un tūlīt Strauta brīvajā zemes īpašumā tika izstiepts volejbola tīkls, gatavībā pirmajām sacensībām.

Galvenais satiksmes līdzeklis bija motocikls, un tā skaņas dzirdēja svētdienās, kad Flindersa ielā iebrauca tautieši no tālākām malām, jo Latviešu nams vēl nebija. Šī bija sabiedrības satikšanās vieta, kur visi priecīgi satikās. Uz draudzīgām spēlēm aicināja arī ielas pārējos cietautiešus, kas pievienojās ar lielu prieku. Pēc spēlēm, lai veicinātu sabiedrisko sajūtu, vienmēr bija ēdiens un dzēriens. Pie Jāņa un Veltas Tumuļiem varēja iegādāties svaigus produktus – mājās bija vistas, un visi priecājās, ka Tumuļu duci vienmēr bija 13 olas.

Jāņos flinderieši līgoja no mājas uz māju, un paši lepojās, jo bija savs Jānis. Ziemassvētkos gāja cits pie cita eglītes pantiņus deklamēt. Tā arī svinēja

children's voices. Among the virtual United Nations that lived here – German, Czech, Polish, Belarussian and Latvian families – only a few houses were home to the English language. Trotting horses grazed in large corrals in the middle of the street, and they were often seen in the mornings or evenings going for training runs. The postman came by bicycle and blew his whistle to announce a postal delivery. Clydesdale horses pulled the carts making home deliveries of bread loaves, and there was never a lack of fertiliser for the gardens. There was a weekly delivery of ice blocks to keep food fresh. The street was not very level, with a big hollow in the middle where the children liked to wade through puddles, especially in winter.

Street life had its own structure and order. Artūrs Skrastiņš was elected the street elder because he spoke the best English. All street meetings were held in their home. The meetings gave an opportunity to disseminate all the latest government and local council news, and to provide assistance in filling out and translating all official documents. Artūrs' wife Otilija was very active, using her actress's sense of humour to diffuse any disagreements between the wives. There were always many countrymen coming and going to their house. Osvalds Rudaks was elected as the social director, and a volleyball net was immediately put up on Strauts' vacant allotment, ready for the first competition.

Motorcycles were the main means of transportation, and their sounds could be heard on Sundays, when fellow countrymen came to Flinders Street, even from the furthest reaches of Adelaide. This was before the existence of Latvian House. This was the gathering place for Latvians, where everyone could share in the joy of meeting. The non-Latvian residents of Flinders Street were invited to participate in the friendly games, and they did so with great pleasure. To further the community atmosphere, there was always food and drink after the games. Jānis and Velta Tumuls provided fresh produce, as they had hens at home, and everyone was delighted that the Tumuls' *dozen* always had 13 eggs.

The Flinders Street Latvians celebrated Midsummer (*Jāņi*) by going from house to house singing *Līgo* songs, and were proud that they had their own *Jānis* (John). They also visited each other at Christmas time, reciting Christmas verses by the Christmas tree. They also celebrated name days and birthdays.

Flinders Street even had its own wedding. When Osvald Rudaks mar-

vārda dienas un dzimšanas dienas.

Flindersa ielā pat bija savas kāzas. Kad Osvalds Rudaks apprecēja Leontīnu Jurkāni, tad viss notika latviešu garā ar visām tradīcijām. Lai gan bija ļoti karsti Ziemassvētki, vīrieši tik un tā uzvilka savus Latvijā ražotos uzvalkus ar siltajām oderēm, kurus vēl aizpogāja. Un, protams, krekli ar garām piedurknēm un ar kaklasaiti! Visi sviduši, bet stils tika noturēts. Tā kā ledusskapis vēl nebija, tad kāzām ēdienu salika pa vanām un veļas mājas silēm. Tumuļi dzīvoja Rudakiem blakus, un kad kāds ēdiens mazliet sabojājās, tad to pārmeta pāri sētai, ko notiesāt vistām. Starp tiem ēdieniem arī bija siļķu iekšas. Vistas izturēja, bet seši cālīši rīta sauli vairs neredzēja.

Kas tad būtu svinības bez dziedāšanas? Un tā līdz agram rītam skanēja latviešu tautas dziesmas. Pēc kāzām Rudaku mājās bieži svinēja visādas viesības, un vairākus gadus netraucēti varēja dziedāt cik skaļi un ilgi katrs vēlējās. Bieži katrs novadīja savu dziesmu, un, ja bija ap 30 viesu, tad jau *dziesmusvētki* gatavi! Bieži pēc šīs dziedāšanas Tumuļu Jānis uzjautrināja visus ar savu bagātīgo kupleju krājumu. Tās viņš bija iemācījies, ejot uz Rīgas cirku un klausoties *Brāļus Laivīniekus*. Dziesma bija dvēseles medicīna, un tā Flindersa ielā skanēja ilgi un tālu. Pēc viesībām varēja iet mājās ar pacilātu sirdi, un gandrīz visi arī varēja aizčāpot līdz savām namdurvīm – gan varētu debatēt, kā katrs ieturēja taisno līniju!

Tās nebija vienīgās kāzas, kuras svinēja Flindersa ielā. 1955. gada 23. jūlijā, kad **Rasma Švinka** salaulājās ar **Andi Lāci**, tad pēc Svētā Stīvena (St. Stephen) baznīcas laulībām viesības notika Švinku mājās. Visi flinderieši bija uzlūgti, un ielas vecākais arī formāli apsveica jauno pāri.

Ielas dzīvi ietekmēja viens notikums. Gan visi bija izmeklējuši savas mājas vietu un noskaidrojuši apgabala likumus un ticējuši austrāliešu tulkojumiem, bet nevienam nebija izskaidrots, ka šis skaistais mandeļu dārzs nākotnē bija paredzēts kā vieglās rūpniecības rajons.

Flindersa iela šīm ģimenēm bija nejauša dzīves satikšanās vieta. No šī laika viņu Flindersa ielas ceļš, vienalga cik ilgs, kopīgi uzsākts; tas tika kā mozaika ievīta ielas ritmos, priekos un bēdās. Gan katrā mājā ģimenes veidoja savas dzīves, bet tās uz mūžu atstāja savu vietu ielas rakstā.

Šie ir viņu stāsti.

ried Leontine Jurkāns, everything took place in the Latvian style, respecting all the Latvian traditions. Although the wedding took place on a very hot Christmas Day, the men still wore and buttoned up their suits from Latvia, which had warm inner linings. And, of course, shirts with long sleeves and a tie. Everybody perspired, but the style was maintained. As there were no refrigerators yet, food for the wedding meal was kept in baths and laundry troughs. The Tumuls lived next to the Rudaks, and whenever some of the food started going bad, it was thrown over the fence for the hens to eat. Amongst the food there were herrings. The hens survived, but six chickens did not see the light of day anymore.

What would celebrations be without singing? And so Latvian folk songs sounded until the early hours of the morning. After the wedding, the Rudaks' home often hosted all kinds of parties, and for several years it was possible to sing as loudly and as late as anybody wanted. Everybody would take turns to conduct a song, and if there were about 30 guests, then there was a ready made Song Festival. Often, after the singing, Jānis Tumuls amused everyone with his rich collection of couplets. He had picked them up going to the Riga Circus, and listening to the duo *Brāļi Laivinieki*. Song was a balm to the soul, and songs rang out in Flinders Street long and far. You could go home after the parties with a raised spirit – almost everyone could walk home, but not necessarily in a straight line!

This was not the only wedding celebrated in Flinders Street. Rasma Švinka married Andis Lācis on 23 July, 1955 at St. Stephen's church, and the reception took place at the Švinka's residence. All of Flinders Street was invited, and the street elder formally congratulated the new pair.

There was one event that affected street life. Everyone had chosen the place for their home and were aware of local regulations, believed the translations they were given, but nobody had been told that this beautiful almond grove had been designated as becoming a light industrial zone in the future.

Flinders Street was an accidental meeting place for the families that settled there, but from this time on their Flinders Street journeys, no matter how short or long, once started, were intertwined through individual joys and sorrows. Each family lived its own life, but every life left its indelible mark on the mosaic that was Flinders Street.

These are their stories.